

ARTICLE FA

LA COSA JUTJADA MATERIAL DAVANT LA DESESTIMACIÓ DE LA DEMANDA PER FALTA DE LEGITIMACIÓ ACTIVA: IMPLICACIONS DE LA NO APORTACIÓ DE PROVA ESSENCIAL

Recentment ens ha estat notificada una sentència en primera instància, que ha esdevingut ferma, per la que desestima la demanda per falta de legitimació activa. En el cas concret, la part actora reclamava al nostre client un deute adquirit per mitjà d'una suposada cessió de crèdits, que aquesta entitat havia adquirit d'una altra entitat creditícia, i la demanda és desestimada per falta de legitimació activa al no haver presentat l'escriptura pública que acredita aquesta cessió, entenent, per tant, que no té legitimació per a reclamar.

Un cop ferma aquesta sentència, el problema que se'ns suscita és el següent: podrà la mateixa entitat interposar una nova demanda pel mateix deute, aportant aquest cop el document omès, o hi haurà cosa jutjada?

Per a respondre aquesta pregunta, que no està exempta de controvèrsia, n'hem de fer una interpretació i aplicació d'institucions fonamentals com la cosa jutjada material i la preclusió d'al·legacions i prova, ponderant la seguretat jurídica amb el dret a la tutela judicial efectiva.

I. La institució de la cosa jutjada material.

La cosa jutjada material és un dels pilars de l'ordenament processal, quina finalitat primordial és garantir la seguretat jurídica, l'estabilitat de les resolucions judicials fermes i evitar la perpetuació dels litigis. Es troba regulada principalment en l'article 222 de la LEC.

Aquest precepte estableix, en el seu apartat primer, l'efecte negatiu o excloent de la cosa jutjada: *"La cosa juzgada de las sentencias firmes, sean estimatorias o desestimatorias, excluirá, conforme a la ley, un ulterior proceso cuyo objeto sea idéntico al del proceso en que aquélla se produjo"*, afegint en el seu apartat quart que *"Lo resuelto con fuerza de cosa juzgada en la sentencia firme que haya puesto fin a un proceso vinculará al tribunal de un proceso posterior cuando en éste aparezca como antecedente lógico de lo que sea su objeto, siempre que los litigantes de ambos procesos sean los mismos o la cosa juzgada se extienda a ellas por disposición legal"*.

En conseqüència, i d'acord amb la jurisprudència del Tribunal Suprem, per tal que operi aquest efecte és necessària la concurrència de les tres identitats clàssiques: identitat de subjectes, d'objecte (el que es demanda) i de causa de demanar (el fonament fàctic i jurídic de la pretensió).

II. La legitimació activa com a pressupòsit de l'acció i el seu tractament processal

La legitimació activa, definida en l'article 10 de la LEC com la titularitat de la relació jurídica o objecte litigiós, és un pressupòsit essencial per a la vàlida constitució del procés per tal que pugui dictar-se una sentència sobre el fons de l'assumpte.

Si bé tradicionalment s'ha debatut sobre si la legitimació és una qüestió purament processal o si afecta el fons, la doctrina majoritària i la jurisprudència s'inclinen per considerar que la falta d'acreditació de la legitimació *ad causam* (és a dir, la titularitat del dret que es reclama) condueix a una desestimació de la demanda per raons de fons. Això és així perquè el tribunal, quan analitza la legitimació, valora si el demandant és efectivament la persona a qui la llei concedeix l'acció o el dret reclamat. Si no s'acredita aquesta titularitat, la conclusió és que el demandant no ha acreditat ser-ne el creditor, o titular del dret, per la qual cosa es tracta d'una decisió sobre el fons de la pretensió (en aquest sentit, *vid.* SAP Pontevedra, Secc. 1^a, núm. 392/2008, de 18 de juny, que posteriorment comentarem).

III. La preclusió d'al·legacions i l'aportació documental

El principi de preclusió regeix el desenvolupament del procés civil, implicant que els diferents actes processals s'han de realitzar en les fases i moments legalment establerts. Un cop transcorregut el termini o la oportunitat processal per a realitzar un acte, aquesta possibilitat s'extingeix.

En relació a la prova, i específicament la documental que acredita la titularitat del crèdit, que és el cas que analitzem, aquesta s'ha d'aportar amb els escrits inicials (demanda i contestació), llevat de les excepcions legalment previstes. L'article 222 de la LEC és clar quan assenyala que *"Se considerarán hechos nuevos y distintos, en relación con el fundamento de las referidas pretensiones, los posteriores a la completa preclusión de los actos de alegación en el proceso en que aquéllas se formularen."*

Dit això, la no aportació de l'escriptura de cessió de crèdit en el primer procés no constitueix un "fet nou i diferent posterior" a la preclusió de les al·legacions, sinó una omissió probatòria respecte d'un fet (la titularitat del crèdit) que ja existia i que havia de ser acreditat en el primer litigi, destacant també que la càrrega de demostrar la titularitat del crèdit recau sobre l'entitat demandant.

IV. Anàlisi del supòsit específic: desestimació de la demanda per falta d'acreditació de la legitimació activa

Entén qui redacta, recolzat per nombrosa jurisprudència, que quan una sentència ferma desestima una demanda de reclamació de quantitat per falta de legitimació activa, per no haver acreditat la titularitat del crèdit aportant l'escriptura pública de cessió, o de manera fefaent anàloga, ens trobem davant d'una resolució que, en essència, ha resolt sobre el fons de l'assumpte. El tribunal ha conclòs que el demandant no ha aconseguit demostrar ser el creditor del deute reclamat.

En conseqüència, aquesta sentència desestimària produeix plens efectes de cosa jutjada material, conforme a l'article 222 de la LEC. Si l'entitat intentés interposar una nova demanda contra el mateix deutor, reclamant el mateix deute i basant-se en la mateixa *causa petendi* (l'impagament del crèdit), malgrat en aquesta ocasió aportés l'escriptura de cessió omesa en el primer procediment –o acredités ser la titular del crèdit d'una altra forma fefaent anàloga, el demandat podria oposar –i entenem que eficaçment – l'excepció de cosa jutjada, amb la sort novament de la desestimació de la demanda.

És important distingir aquesta situació d'aquells casos de falta de legitimació *ad processum*, en què la falta de legitimació és purament processal (per exemple, un defecte en la representació processal, que és esmenable) i no afecta el fons del dret reclamat. En el supòsit analitzat, per contra, la falta de prova de la titularitat del crèdit és un element nuclear per a la viabilitat de la pretensió.

La Sentència de l'Audiència Provincial de Pontevedra, Secc. 1^a, número 392/2008, de 18 de juny, analitza un supòsit en essència idèntic, i determina el següent:

"Centrado así el debate, el Juzgado "a quo" comienza su análisis por la supuesta falta de legitimación activa y concluye que, en realidad, el hecho en el que se sustenta afecta, no a la legitimación, sino a la institución de la cosa juzgada. Con estas premisas, la sentencia desestima la demanda al considerar que, a la luz de la prueba practicada, concurren en el presente caso "las identidades subjetiva y objetiva exigidas por la ley ya que lo que la actora la hecho es plantear la misma pretensión aportando los documentos (existentes en el primer proceso o susceptibles de poder ser aportados) acreditativos de la titularidad de la relación jurídica en virtud de la cual accionaba en el procedimiento anterior y cuya no presentación en momento procesal oportuno determinó que por falta de legitimación activa ad causam (que afecta al fondo del asunto) se dictase sentencia absolutoria sobre el fondo".

[...]

SEGUNDO.- *La revisión en esta alzada de la prueba practicada (fundamentalmente, la documentación aportada por ambos litigantes) lleva a la Sala a compartir en sus propios*

términos las conclusiones sentadas en la sentencia impugnada sobre la concurrencia de cosa juzgada."

Mereix també citar la Interlocutòria de l'Audiència Provincial de Biscaia, Secc. 4^a, número 474/2008, de 7 de juliol, que analitza la matèria objecte del present article:

"La cuestión suscitada en esta alzada, en cuanto el juzgador "a quo", no lo olvidemos, sobresee el procedimiento por falta de legitimación activa "ad procesum" al actor, exige tener en cuenta la distinción, generalmente aceptada por la doctrina procesalista y proclamada por la jurisprudencia del TS, entre: a) la capacidad para ser parte y capacidad procesal, que integra, para todo tipo de proceso, un verdadero presupuesto procesal, a lo que tradicionalmente se conocía como "legitimatio ad procesum", regulada actualmente en los artículos 6 a 9 LEC , cuya apreciación imposibilita el análisis de la cuestión de fondo debatida; b) lo que se denomina "legitimación" en puridad, lo que conocíamos como "legitimatio ad causam", la cual está relacionada con la pretensión que se ha formulado en el proceso, en cuanto viene determinada por la titularidad de la relación jurídico-material invocada, por virtud de la cual es precisamente esta persona y no otra la que debe figurar en él, ya sea en concepto de actor ya de demandado (arts. 10 y 11 LEC), y cuya falta puede ser apreciada de oficio o a instancia de parte, según ha declarado, entre otras muchas STS de 9 de octubre de 1993 .

Por lo que respecta a la primera, su apreciación, si se trata de un defecto insubsanable o se hubiera dejado concluir el plazo para su subsanación, determinará diversas consecuencias en función del momento de su apreciación o a la parte que le afecte; en el caso presente, al afectar al actor y plantearse en el acto de la audiencia previa, daría lugar al sobreseimiento del proceso. La segunda, dada su íntima conexión con la cuestión de fondo debatida, el estudio de la misma, y en su caso, su apreciación produciría el dictado de una sentencia desestimatoria de la pretensión del actor, como consecuencia de su falta de legimitación activa, por carecer de ella, con los consiguientes efectos de cosa juzgada material, sin que, a juicio de la Sala, pueda ser apreciada en otra fase del proceso, pues, por afectar a la cuestión de fondo, su consideración supone no tener en cuenta la plenitud propia del debate y de la prueba que se logra tras la tramitación íntegra del proceso; así se infiere, de

algún modo, del artículo 416.1º LEC , que si bien acepta la posibilidad de resolución en el acto de la audiencia previa "sobre cualesquiera circunstancias que puedan impedir la válida prosecución y término del proceso mediante sentencia sobre el fondo", ello no cabe predicarlo de la falta de legitimación " ad causam", pues la sentencia analiza el fondo para estimarla o no y produce efectos de cosa juzgada.

En el caso presente, esta Sala estima que la falta de legitimación activa del actor no es de carácter procesal y, por tanto, no es incardinable en los artículos 416 y 418 LEC , sino que pertenece al ámbito de la acción ejercitada o cuestión de fondo, al tratarse de una cuestión a dilucidar, tras el sometimiento a contradicción y prueba en el proceso, en la sentencia que se dicte, y no en esta fase del proceso en el que nos encontramos. Y ello no sólo por las consideraciones generales hechas más arriba, sino también, atendidas las circunstancias concretas del caso, ya que, si bien en el acta notarial aportada en la audiencia previa, el comisario ratifica lo realizado por los síndicos y manifiesta "conocer y tener por autorizado previamente" lo actuado, no se ha tenido oportunidad de proponer y practicar la prueba pertinente para advenir o contradecir tal extremo, por lo que no cabe apreciar en el momento procesal en el que nos encontramos la legitimación activa del recurrente."

V. Conclusió

Una sentència ferma que desestima una demanda de reclamació de quantitat per falta d'acreditació de la legitimació activa –entesa com la no demostració de la titularitat del crèdit reclamat per omissió d'un document essencial com l'escriptura de cessió– produeix efectes de cosa jutjada material.

L'entitat demandant no pot pretendre esmenar la seva omissió probatòria iniciant un nou procediment idèntic, ja que el principi de preclusió impedeix l'aportació tardana de proves que havien de presentar-se en el moment processal oportú del primer litigi. Permetre un segon judici per esmenar aquesta omissió probatòria del primer vulneraria el principi de preclusió i la pròpia essència de la cosa jutjada, que busca evitar que

FERNANDEZADVOCATS

assumpes ja decidits puguin reobrir-se indefinidament, fent perillar el principi de seguretat jurídica.

Per tant, la correcta aplicació de l'article 222 de la LEC, i en l'empara de la jurisprudència mencionada, condueix a la conclusió que, en el supòsit analitzat, l'entitat no podria interposar amb èxit una nova demanda.

** El present article és merament divulgatiu i no suposa assessorament ni compromís d'actualització. Per a més informació o assessorament, contacta amb info@fernandezadvocats.es*